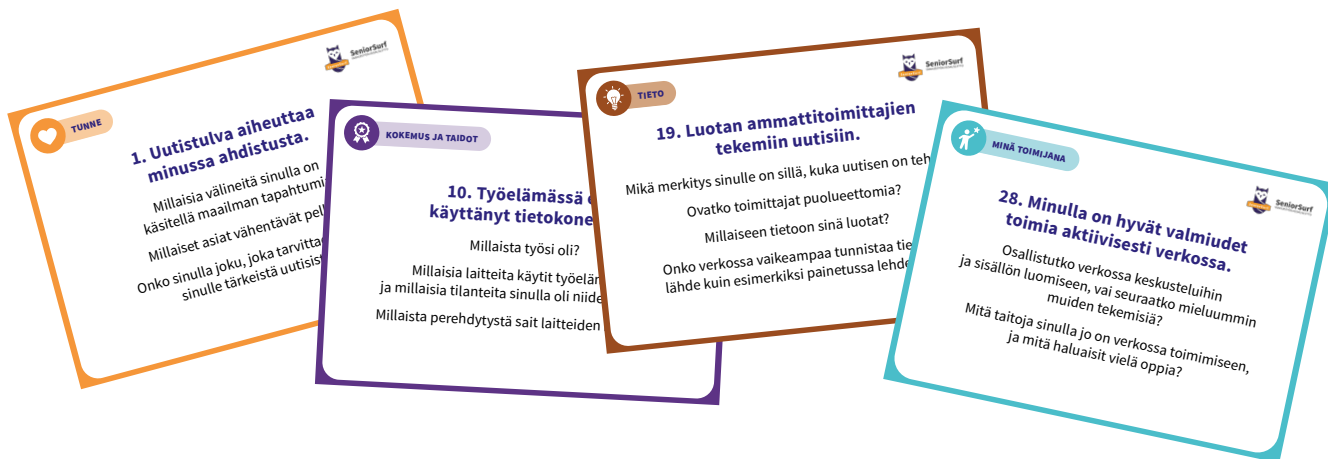

Hei keskusteluryhmän ohjaaja!

Käsissäsi on senioreille suunnattujen mediataitokorttien toinen, uudistettu versio. Korttien avulla voit virittää keskustelua senioreiden mediataidoista. Toivottavasti löydät korteille monipuolista käyttöä!

Kortit on jaettu neljään aihepiiriin: tunne, kokemus ja taidot, tieto sekä minä toimijana. Voit käyttää aiheita sekaisin tai yksi kerrallaan. Taustalla on ajatus ihmisen kokonaisvaltaisuudesta. Hänellä on tunteet, elämän tuomaa kokemusta sekä olemassa olevaa tietoa ja taitoja. Ne kaikki vaikuttavat hänen suhteeseensa tämän päivän mediamaailmaan ja -laitteisiin. Osalle ihmisistä on helppoa kertoa kokemuksistaan, ja osalle ne taas kuuluvat yksityisyyden piiriin, eikä niitä mielellään muille jaeta.

Korteissa on erilaisia väittämiä ja kysymyksiä, jotta jokaiselle voisi löytyä keskusteluun innostavia näkökulmia. Osallistujilla voi olla hyvin erilaisia ajatuksia väittämien ja kysymysten sisällöistä, toiset voivat olla samaa mieltä ja toiset eri mieltä. Korteja ei tarvitse käyttää kaikkia kerrallaan. Voit valita käyttöösi muutaman ryhmällesi sopivan kortin tai vaikka satunnaiset viisi korttia. Puolessa tunnissa ehtii käydä läpi noin 5–10 korttia ryhmän koosta ja keskusteluinnosta riippuen.

Tässä on muutama ehdotus korttien käyttöön. Sovella ohjeita vapaasti ryhmän koon ja osallistujien mukaan.

Vinkki 1:

Jaa osallistujat 3–4 hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle muutama kortti. Pyydä jokaista ryhmää keskustelemaan korteista kortin väittämän sekä sen alapuolella olevien jatkokysymysten pohjalta.

Voit kiertää kuuntelemassa ryhmien keskusteluja ja antaa halutessasi Lisätietoja-materiaalista väittämään liittyviä ajatuksia keskustelun siivittämiseksi.

Lopuksi voit kysyä osallistujilta, miltä tuntui keskustella aiheista ja mitä ajatuksia ne heissä herättivät. Voit myös tiedustella millaista apua, koulutusta ja opastusta he toivoisivat omien mediataitojensa vahvistamiseksi. Jatko-opastusta on usein saatavilla monilta eri tahoilta.

Jos osallistujat ovat sinulle ja toisilleen entuudestaan tuntemattomia, voit ottaa muutaman lämmittelykysymyksen ennen aloitusta. Ne voivat olla esimerkiksi seuraavat:

1. Kuka olet ja mikä oli sinun elämäsi ensimmäinen sanomalehti, jota luit?
2. Kun etsit tietoa, kaivatko esiin päivän lehden vai älypuhelimien?

Vinkki 2:

Kutsu seniorit yhteen tilaan. Valitse yksi aihepiiri ja sekoita kortit. Pyydä yhtä osallistujaa valitsemaan kortti ja lukemaan se ääneen. Ohjaa osallistujat keskustelemaan pareittain tai isommassa ryhmässä, jos se tuntuu luontevammalta. Pyri saamaan myös hiljaisemmat osallistujat mukaan keskusteluun. Voit hyödyntää Lisätietoja-materiaalia tuodaksesi mukaan uusia näkökulmia.

Voit toteuttaa tämän myös näyttämällä kortit videotykillä kaikkien nähtäville. Tällöin lause pysyy paremmin osallistujien mielessä.

Vinkki 3:

Valitse yksi aihe ja käy väittämät läpi ryhmän kanssa: ovatko he samaa vai eri mieltä. Mielipiteen voi ilmaista viittaamalla tai värikorteilla (vihreä = samaa mieltä/kyllä, punainen = eri mieltä/ei).

Värikortit sopivat myös silloin, jos joku osallistujista ei pysty puhumaan. Voitte sopia väreille laajempia merkityksiä etukäteen (esim. punainen = pelko/suuttumus, vihreä = ilo/jännitys).

Valitkaa lopuksi muutama eniten ajatuksia herättänyt väittämä, joista keskustellette tarkemmin.

Mielenkiintoisia keskusteluja!

Seniorien mediataitokortit 2026

Vanhustyön keskusliitto, SeniorSurf

SeniorSurf
VANHUSTYÖN KESKUSLIITTO

www.seniorsurf.fi | seniorsurf@vtkl.fi

Lisätietoja-materiaali Seniorien mediataitokortteihin

Tiedoksi:

Käytämme sekä netti- että verkko-sanoja, koska ne tarkoittavat arkitilanteissa pitkälti samaa asiaa, mutta esiintyvät eri yhteyksissä: netti on tuttu ja arkinen yleissana (kuten ”olla netissä”), kun taas verkko on virallisempi termi, jota käytetään yhteiskunnan palveluissa (kuten ”verkkopankki” tai ”verkkosoite”). Erilaisten sanojen tunnistaminen auttaa hahmottamaan digitaalista toimintaympäristöä laajemmin.

(Median ja digimaailman herättämät tunteet, suhtautuminen ja kuormitus)

1. Uutistulva aiheuttaa minussa ahdistusta.

Millaisia välineitä sinulla on käsitellä maailman tapahtumia? Millaiset asiat vähentävät pelkojasi? Onko sinulla joku, joka tarvittaessa kertoo sinulle tärkeistä uutisista?

Lisätietoa:

Maailman tapahtumat ja niiden (yli)aktiivinen seuraaminen voivat aiheuttaa ahdistusta. Ne voivat myös nostaa pintaan muistoja ja tunteita, joiden käsittelyyn ei välttämättä ole voimavaroja. Tietämättömyys ei välttämättä vähennä pelkoja, vaan siirtää niitä taka-alalle ja tulevaisuuteen. Pelko voi estää hankkimasta itselle tarpeellista tietoa myös muilla elämänalueilla. Oma tiedonhankintaa rajoitetaan tällöin tietoisesti.

2. Netissä voin löytää uutta tietoa, elämyksiä ja inspiraatiota.

Millainen sisältö netissä tuo sinulle hyvää mieltä, iloa tai lohtua? Minkä mielenkiintoisen löydön olet viimeksi tehnyt netissä? Onko netistä löytämäsi asia innostanut sinua kokeilemaan jotain uutta myös ”oikeassa elämässä”?

Lisätietoa:

Uusien asioiden oppiminen vaikuttaa aivojen toimintaan ja mielen virkeyteen. Sopiva määrä ja sopivanlainen tieto sekä uudenlaisten taitojen saaminen virkistävät ja pitävät yllä hyvinvointia. Yhdessä opitut asiat ovat terveydelle hyviä. Ilmaus ”oikeassa elämässä” on lainausmerkeissä siksi, että sillä viitataan tuttuun sanontaan (vastaa englanninkielistä ilmaisua IRL – in real life).

Verkkomaailma on nykyään aitoa ja todellista osa-aluetta elämässämme, mutta ilmaus muistuttaa ruudun ulkopuolisen arjen ja digitaalisen maailman vuorovaikutuksesta.

3. En jaksa lukea.

Miten hankit tietoa silloin, kun et jaksa tai pysty lukemaan? Mikä tekee lukemisesta sinulle raskasta tai haastavaa?

Lisätietoa:

Nuorten kohdalla yksi lukemisen isoista haasteista on jaksaminen, joka liittyy ajankäyttöön ja keskittymiseen. Tiedon käsittelyyn halutaan käyttää vähän aikaa, ja pitkien tekstien ymmärtäminen voi tuntua vaikealta. Senioreiden kohdalla ei ole kysymys samasta. Jaksaminen on sidoksissa omaan fyysiseen kuntoon ja esimerkiksi näkökyvyn heikkenemiseen. Vaikka olisi halua lukea, ei enää samalla tavalla jaksa lukea pitkiä tekstejä tai kirjoja. Toisaalta seniorien kohdalla esim. lukivaikeuksia ei useinkaan ole tutkittu, joten haastetta voivat tuottaa myös samat tekijät kuin nuorilla nykyään.

4. Pidän uutisten ja ajankohtaisohjelmien katsomisesta.

Mistä katsot uutiset? Miltä uutisten katsominen tuntuu? Miten uutisohjelmien katsominen eroaa niiden lukemisesta?

Lisätietoa:

Television uutiset ovat tutut ja turvalliset. Ne noudattavat samaa kaavaa ja niissä on tutut juontajat. Lähetykseen on valittu olennainen, joka kerrotaan lyhyessä ajassa. Uutiset eivät kuitenkaan kerro kaikkea tai koko tarinaa johtuen samasta syystä. Uutisten katsomisessa on ihmisillä totuttuja tapoja. Esimerkiksi YLE1:n Puoli yhdeksän uutiset ovat pitkään olleet päivän tärkein uutislähetys. Uutisia voi katsoa monesta eri välineestä. Etsimällä eri lähteistä uutisista saa syvempää tietoa.

5. Netti on täynnä turhaa löpinää ja epäasiallista kirjoittelua.

Millaisia asioita luet netistä? Keiden kirjoittamia juttuja luet? Mitä hyvää ja huonoa netissä kirjoittamisessa on? Millaisista asioista voi keskustella muiden kanssa verkossa?

Lisätietoa:

Netti on mahdollistanut ihmisille paljon hyvää. Verkkoon kirjoittaminen on monille mahdollista. Eri medialähteistä voi syntyä mielikuva, että niissä on vain

negatiivisia asioita. Netistä löytyy kuitenkin paljon hyödyllistä ja positiivista asiaa. Jos jossain keskusteluryhmässä on paljon ikävää kirjoittelua, kannattaa etsiä toinen. Facebookissa voi ilmiäntää epäasiallisia kommentteja ryhmän ylläpitäjälle.

6. Hymynaama voi kertoa enemmän kuin monta sanaa.

Käytätkö viesteissä hymynaamoja tai emojiä? Millaisissa tilanteissa niitä käytät? Mitä hymynaamat mielestäsi kertovat? Onko tekstin ymmärtäminen vaikeampaa, jos siinä on hymynaamoja?

Lisätietoa:

Erilaisten hymynaamojen (hymiö, emoji) käyttö on lisääntynyt osana viestintää. Niitä on määrällisesti paljon, ja osalla on merkityksiä, jotka eivät aukea kaikille. Hymynaamojen käyttäminen (ja käyttämättömyys) tekstissä saattaa johtaa väärinymmärryksiin. Tästä syystä niiden käyttöä saatetaan varoa. Osa käyttää niitä runsaasti, koska koetaan helpommaksi laittaa hymynaama kuin kirjoittaa vastaus. Varsinkin, jos älylaitteella kirjoittaminen on fyysisesti vaikeaa (esim. sairauden jäykistämät kädet), on helpompi vastata hymiöllä.

7. Tekoälyn kehitys pelottaa minua.

Miksi tekoälyn kehitys voi herättää pelkoa tai epävarmuutta? Miltä sinusta tuntuu, kun teknologia muuttuu niin nopeasti? Mikä auttaisi lievittämään tätä pelkoa tai tuomaan turvallisemman mielen?

Lisätietoa:

Tekoälystä puhutaan usein uutisissa ja julkisuudessa jopa uhkaavasti. Pelko ja epävarmuus ovat luonnollisia reaktioita, kun teknologia kehittyy nopeammin kuin mihin olemme tottuneet. Arjessamme tekoäly on kuitenkin usein huomaamaton apuväline, kuten reittiopas, tekstin oikoluku tai hakukoneen ehdotukset. Tekoäly on ihmisen tekemä työkalu, jonka hyödyistä voi oppia omien tarpeiden mukaan ilman, että kaikkea pitäisi hallita.

8. Uskallan kokeilla uusia asioita digilaitteilla.

Mikä herättää sinussa uteliaisuutta ja rohkeutta kokeilla uutta? Mitä mielestäsi pahimmillaan voisi tapahtua, jos teet laitteella virheen? Kuka tai mikä voisi auttaa luomaan turvallisen ilmapiirin kokeilemiselle?

Lisätietoa:

Laitteiden rikkoutumisen tai vakavan virheen tekemisen pelko on yleistä

ja voi estää uuden oppimista. Pelko juontaa usein juurensa ajoilta, jolloin laitteet olivat mekaanisia tai helpommin särkyviä. Nykyaikaiset digilaitteet ja -palvelut on kuitenkin suunniteltu niin, ettei niitä voi rikkoa pelkästään painikkeita kokeilemalla. Turvallinen oppimisympäristö syntyy siitä, että virheet hyväksytään osaksi oppimista ja saatavilla on matalan kynnyksen apua, oli se sitten läheinen tai vertaisopastaja.

9. Tunnen itseni ulkopuoliseksi, kun kaikki asiat siirtyvät verkkoon.

Millaisissa arjen tilanteissa palveluiden digitalisoituminen tuntuu vaikealta? Oletko joutunut pyytämään apua asiointiin, ja miltä avun pyytäminen tuntuu? Mitä palveluita haluaisit edelleen hoitaa kasvotusten tai puhelimitse?

Lisätietoa:

Yhteiskunnan nopea digitalisoituminen voi herättää kokemuksen syrjäytymisestä ja riippuvuudesta muista ihmisistä, jos perinteiset lähi- ja puhelinpalvelut karsiutuvat. Tunne on täysin ymmärrettävä, sillä digitaalisuuden pitäisi olla vaihtoehto ja palvelu, ei pakko. Avun pyytäminen ei vähennä ihmisen arvoa tai itsenäisyyttä. On tärkeää muistaa, että jokaisella on oikeus saada tukea asiointiinsa ja että myös viranomaisilla on velvollisuus tarjota vaihtoehtoisia asiointitapoja niitä tarvitseville.

(Oma käyttöhistoria, osaaminen, oppiminen, turvallinen käyttö)

10. Työelämässä en käyttänyt tietokonetta.

Millaista työsi oli? Millaisia laitteita käytit työelämässä ja millaisia tilanteita sinulla oli niiden kanssa? Millaista perehdytystä sait laitteiden käyttöön?

Lisätietoa:

Laitteet, joita on käyttänyt työelämässä, on helppo ottaa osaksi arkea myös eläkkeellä. Toisinaan työssä tietotekniikan käyttö on ollut ärsyttävää tai haitannut itselle tärkeitä työn osa-alueita. Tämä voi vaikuttaa siihen, ettei halua eläkkeellä käyttää tietoteknisiä laitteita.

11. Sosiaalisen median käyttö ja sen yksityisyysasetukset tuntuvat sekavilta.

Hahmotatko somepalvelussa missä olet ja kenen tekstejä luet? Tiedätkö, kuka voi lukea viestisi ja kuka ei? Mitä somepalveluita on sinun mielestäsi helppo käyttää?

Lisätietoa:

Sosiaalisen median hahmottaminen voi olla vaikeaa. Palveluja on monia, ja niissä on erilaiset toimintalogiikat. Ne saattavat myös näyttää erilaisilta eri laitteilla. Eri sosiaalisen median palveluissa pystyy useimmiten keskustelemaan ja jakamaan materiaalia kahden kesken, pienissä ryhmissä tai julkisesti. Jos palvelut eivät ole tuttuja, voi olla vaikeuksia erottaa milloin oma toiminta näkyy kenellekin. Yksityisyysasetusten avulla ihminen pystyy vaikuttamaan siihen, mitä hänen antamistaan tiedoista eri palvelut voivat jakaa kolmansien tahojen kanssa. Esimerkiksi ikä ja sukupuoli ovat tietoja, joita tarvitaan, kun halutaan kohdentaa mainontaa ihmisille.

12. Tekoäly on kiinnostava kapine.

Mihin käytät tekoälypalveluja? Mihin asioihin voisit kuvitella käyttäväsi tekoälyä tulevaisuudessa? Miten tekoälyn käyttö on helpottanut tai muuttanut arkeasi?

Lisätietoa:

Uteliaisuus tekoälyä kohtaan on hieno lähtökohta uuden oppimiselle. Tekoäly ei ole vain asiantuntijoiden työkalu, vaan sitä voi hyödyntää arjessa monella mielenkiintoisella tavalla: se voi toimia keskustelukumppanina, kääntää

kieliä, auttaa tekstien muotoilussa tai antaa ideoita vaikkapa reseptiin tai matkasuunnitelmaan. Tekoälyyn suhtautuminen ”kapineena” tai työkaluna auttaa pitämään sen oikeassa roolissaan eli ihmisen apulaisena, jota voi kokeilla rohkeasti ja kriittisesti.

13. Tapani seurata uutisia on muuttunut elämäni aikana.

Miten seurasit uutisia ennen ja miten seuraat niitä nykyään? Miten elämäkokemuksesi auttaa sinua hahmottamaan uutisvirtaa ja tunnistamaan olennaisen tiedon? Mitä hyvää tai haastavaa uutismedian muutoksessa on mielestäsi ollut?

Lisätietoa:

Uutismedian murros on ollut elämänvarren aikana valtava: lehtien, radion ja television rinnalle ovat tulleet digitaaliset jatkuvat uutisvirrat. Pitkä elämäkokemus antaa kuitenkin hyvän suhteellisuudentajun ja kyvyn erottaa oleellinen epäoleellisesta. Uutisseuraamisen tapojen muuttuminen osoittaa joustavuutta ja kykyä sopeutua maailman muutokseen, vaikka tutut ja rauhallisemmat mediamuodot säilyttäisivätkin tärkeän paikkansa arjessa.

14. Opin uutta ja saan tarpeellista tietoa katselemalla erilaisia ohjelmia.

Millä tavoilla opit mieluiten uutta? Mistä saat tietoa itsellesi tärkeistä asioista? Osaatko vertailla eri lähteistä saatua tietoa?

Lisätietoa:

Omien oppimiskokemusten ja oppimistaitojen hahmottaminen on tärkeä osa tietojen ja taitojen laajentamista. Katsomalla oppiminen on yksi yleisimmistä tavoista oppia. On muitakin tapoja: osa ihmisistä oppii parhaiten tekemällä, toisille sopii kuunteleminen, joillekin keskustelu tai kirjoittaminen, ja on myös niitä, joille opettaminen on paras keino oppia itsekin.

15. Uskallan käyttää verkkopankkia ja muita tunnistautumista vaativia palveluita.

Mitkä asiat lisäävät turvallisuuden tunnettasi, kun käytät verkkopankkia? Mistä haet apua tai varmistusta, jos jokin tunnistautumistilanne epäilyttää? Miten toimisit, jos verkkopankkitunnuksesi tai pankkikorttisi katoaisi?

Lisätietoa:

Verkkopankki ja vahva tunnistautuminen (kuten pankkitunnukset tai mobiilivarmenne) ovat nykyajan ”henkilöllisyystodistus” digitaalisessa

maailmassa. Pankkipalvelut ovat tietoturvaltaan tarkasti suojattuja ja valvottuja. Turvallisuuden tunne kasvaa, kun tuntee perussäännöt: tunnuslukuja tai salasanoja ei koskaan luovuteta kenellekään muulle (ei edes pankille tai viranomaisille), eikä pankkiin siirrytä viesteissä olevien linkkien kautta, vaan aina virallisen sovelluksen tai osoitteen kautta.

16. Uusien laitteiden käytön opettelu ei kiinnosta minua.

Minkälaiset asiat tietotekniikan opettelussa ja käytössä ovat hankalia? Oletko saanut niihin apua? Keneltä haluaisit apua? Mitä laitetta tai sovellusta olet harjoitellut viimeksi käyttämään?

Lisätietoa:

Negatiiviset oppimiskokemukset elämän aikana heijastuvat ihmisen haluun oppia uutta. Nykyiset oppimismenetelmät voisivat tukea paremmin uuden oppimista kuin ne menetelmät, joilla asioita on opiskeltu 40–70 vuotta sitten. Uusista oppimismenetelmistä tarvitaan kuitenkin kokemusta ennen kuin aiempi negatiivinen kokemus väistyy taka-alalle. Tärkeää on myös huomata, että nykyinen koulu- ja koulutusmaailma käyttää positiivista palkitsemista toisin kuin aikoinaan. Kokemus positiivisesta ja kannustavasta oppimisesta vie eteenpäin.

17. Huijausviestejä on vaikea erottaa tärkeistä viesteistä.

Miten tunnistat huijausviestin? Oletko koskaan saanut huijausviestiä? Oletko tullut huijatuksi? Jos olet, miten toimit sen jälkeen? Miten pidät yllä omia taitojasi tunnistaa huijausviestit?

Lisätietoa:

Tekstiviestein, sähköpostein, chattiviestein ja monella muulla eri tavalla tulevat huijausviestit ovat nykypäivänä vaikea erottaa asiallisista viesteistä. Valmiuksia tunnistaa huijausviestejä on hyvä harjoitella. Esimerkiksi millaisia asioita kannattaa tarkistaa, ennen kuin avaa viestin tai vastaa siihen. Moni on langennut huijausviestiin, sitä ei tarvitse hävetä.

18. Löydän verkosta vastauksen mieltäni askarruttaviin kysymyksiin.

Millaisia asioita yleensä etsit tai ”googlaat” netistä? Miten toimit, jos et löydä vastausta heti ensimmäisellä hakukerralla? Mistä tiedät, että löytämäsi vastaus on oikea?

Lisätietoa:

Monella oli aikoinaan tietokirjasarjoja kirjahyllyssä. Nykyään verkko on täynnä erilaisia tietokirjoja ja muita tiedonlähteitä. Tietoa on siis helposti saatavilla, jos osaa käyttää tietotekniikkaa ja erilaisia hakukoneita. Tietoa ei tarvitse hakea vain sanoilla vaan sitä voi hakea esimerkiksi kuvalla. Tietoa on saatavilla nykyään helposti monella eri tavalla. Sen sijaan tiedon paikkansapitävyyden arviointiin tarvitaan erilaisia keinoja. Tavallisella ihmisellä ei välttämättä ole pääsyä kaikkiin tiedon arvioinnin keinoihin, mutta jos tieto vaikuttaa epäilyttävältä, voi hän kyseenalaistaa sen ja esittää epäilynsä eteenpäin tahoille, jotka pystyvät paremmin selvittämään asiaa. Jokainen voi myös itse yrittää etsiä vahvistusta asialle eri lähteistä. Netistä tiedon hakeminen on myös sidoksissa omiin tiedonhakutaitoihin ja laitteiden käytön osaamiseen.

(Mistä saan tietoa, miten tulkitseen sitä ja miten arvioin sen luotettavuutta)

19. Luotan ammattitoimittajien tekemiin uutisiin.

Mikä merkitys sinulle on sillä, kuka uutisen on tehnyt? Ovatko toimittajat puolueettomia? Millaiseen tietoon sinä luotat? Onko verkossa vaikeampaa tunnistaa tiedon lähde kuin esimerkiksi painetussa lehdessä?

Lisätietoa:

Toimittajien ammattikunta on totuttu näkemään luotettavana, puolueettomana tiedon käsittelijänä ja jakajana. Heidän tehtävänsä on prosessoida käsittelemänsä ja tuntemansa aiheet helpommin ymmärrettävään muotoon. Toimittajillakin voi olla joistain aiheista rajallinen tietämys. Esimerkiksi aikataulupaineiden vuoksi faktantarkistus tai riittävä taustatyö voi myös jäädä tekemättä.

20. Uutisotsikot voivat joskus johtaa harhaan.

Silmäiletkö yleensä vain otsikot vai perehdytkö koko uutiseen? Onko ilmiö yleisempi tietyissä medioissa kuin toisissa? Kannatatko mieluummin informatiivista vai houkuttelevaa otsikkoa? Miksi kannattaisi lukea koko uutinen?

Lisätietoa:

Otsikon tehtävä on herättää lukijan kiinnostus, mutta tilanpuutteen tai huomionhalun vuoksi se antaa usein vain kapean tai kärjistetyn kuvan aiheesta. Niin kutsutut klikkiotsikot saattavat jättää oleellista tietoa pimentoon tai ne voivat luoda mielikuvan, joka ei aina vastaa itse uutista. Pelkkien otsikoiden varassa toimiminen voi siten johtaa väärinkäsityksiin ja vääristää käsitystä uutisoidusta aiheesta.

21. Kokemusasiantuntijalla on monipuolista tietoa.

Tiedätkö, kuka on kokemusasiantuntija? Oletko ollut kuuntelemassa sellaista tai mukana vertaisryhmässä? Mitä kokemusasiantuntijan kuunteleminen tai vertaisryhmään osallistuminen on antanut sinulle? Millaisissa tilanteissa ja aiheissa hakisit vertaistukea, ja voisitko osallistua ryhmään verkossa?

Lisätietoa:

Kokemusasiantuntijat ovat tärkeitä kokemuksellisen tiedon lähteitä. He pystyvät tuomaan henkilökohtaisen kokemuksen kautta syvempää tietoa siitä, miten jokin asia, esimerkiksi sairaus, voi vaikuttaa ihmisen elämään. Kokemusasiantuntijoita käytetään mm. vertaisryhmissä ja erilaisissa tilanteissa selvittämään, millaisia vaikutuksia jollakin asialla on ihmiseen. Moni myös jakaa netissä omia kokemuksiaan, mutta kaikki eivät ole kokemusasiantuntijoita. Kokemusasiantuntijuus ei anna ammatillista pätevyyttä asiaan. Verkkokeskusteluita lukemalla voi saada vertaistukea, uutta tietoa ja hahmottaa erilaisten ihmisten elämäntilanteita. Verkkokeskusteluryhmät voivat olla hyvä vaihtoehto, kun pitkät välimatkat, terveys tai liikuntarajoitteet ovat esteenä osallistumiselle.

22. Olen tottunut luottamaan auktoriteetin sanaan.

Mitä ja keitä sinä pidät auktoriteettina? Keitä pidät nykyään luotettavina viranomaisina tai auktoriteetteina? Miten toimit, jos eri lähteet antavat samasta aiheesta ristiriitaista tietoa? Onko luottamuksesi joihinkin tietoihin tai medioihin muuttunut vuosien varrella?

Lisätietoa:

Usein senioreita pidetään auktoriteetti-uskoisina. Tällöin luotetaan tietoon, jonka antaa jokin virallinen, hyväksytty taho ja saatetaan ohittaa yhtä pätevää tai jopa merkityksellisempää tietoa, joka tulee muusta lähteestä.

Auktoriteetti voi olla myös vaikka oman alueen pitkäaikainen kunnallispoliitikko tai lähipiirissä oleva ihminen. Tiedon luotettavuutta ei välttämättä tällöin kyseenalaisteta.

23. Kuvitukset selventävät uutisia.

Millaiset kuvat ovat jääneet mieleesi? Jos jutun yhteydessä on diagrammi, tarkasteletko sitä vai ohitatko sen? Katsotko verkossa luettavan uutisjutun yhteydessä olevan haastatteluvideon?

Lisätietoa:

Tiedon kuvallinen ilmaiseminen auttaa usein hahmottamaan asiaa paremmin. Lisäksi kuvitus voi herättää erilaisia tunteita katsojassa, ja sitä kautta sidotaan katsoja asiaan ja luodaan tunneyhteys.

24. Luen kirjallisuutta tai kuuntelen radiota ja podcasteja ymmärtääkseni maailmaa

Luetko vai kuunteletko kirjoja? Kuunteletko radiota tai podcasteja? Minkä podcastin kuuntelit viimeksi? Millaisia ajatuksia tai huomioita viimeksi lukemasi kirja herätti sinussa?

Lisätietoa:

Kirjallisuus on erinomainen keino saada tietoa. Tietokirjallisuuden lisäksi monipuolinen kaunokirjallisuuden lukeminen avaa nykypäivän kysymyksiä, niiden taustoja ja ajattelua. Äänikirjojen kuuntelemista pidetään myös lukemisena. Suomessa toimii vielä useita radiokanavia. Lisäksi verkosta löytyy niin suomalaisia kuin ulkomaisia radiokanavia kuunneltavaksi. Vaihtoehtona ovat myös podcastit, jotka ovat nettiin ladattuja keskustelu- ja radio-ohjelmia. Niitä voi kuunnella milloin tahansa äylaitteella. Podcasteissa käsitellään lähes aihetta kuin aihetta. Keskustelijoina on asiantuntijoita, ammattilaisia tai vaikka kokemusasiantuntijoita. Juontajana tai keskustelunvetäjänä voi toimia lähes kuka tahansa.

25. Tunnistan, mikä on mainos.

Millaisen mainoksen näit viimeksi? Milloin olet ollut epävarma, onko kyseessä mainos? Oletko huomannut hankkivasi jotakin verkossa näkemiesi mainosten pohjalta?

Lisätietoa:

Mainostaminen on tullut vahvemmin osaksi viestintää. Sosiaalisessa mediassa on otettu käyttöön sanat "sponsoroitu", "mainos" ja "kaupallinen yhteistyö" merkkinä siitä, että postauksessa on kysymys mainostamisesta. Kohdennetut mainokset ovat osa verkossa näkemäämme sisältöä.

26. Kaikki mitä näen kuvissa tai videoissa, ei ole totta.

Miten tunnistat, että kuvaa tai videota on muokattu tai se on valheellinen? Oletko kuullut "syvävääreännöksistä" (deepfake) tai tekoälyn luomista kuvista? Mitä ajattelet siitä, että nykyisin tekstiä, kuvaa ja ääntä on helppo väärentää?

Lisätietoa:

Kuvien ja videoiden muokkaaminen ei ole uusi ilmiö, mutta tekoälyn ja uusien sovellusten myötä väärennöksistä eli niin sanotuista "syväfeikeistä" (deepfake) on tullut erittäin realistisia ja helppoja tehdä. Ennen sanonta "uskon kun näen" piti paikkansa, mutta nykyään kuvat ja videot vaativat samanlaista

lähdekriittisyyttä kuin tekstikin. Jos kuva tai video herättää epäilyksen tai vaikuttaa liian ihmeelliseltä ollakseen totta, sen tausta ja alkuperäinen lähde kannattaa tarkistaa ennen kuin siihen uskoo tai sitä jakaa eteenpäin.

27. Mieli­pidekin voi olla arvokasta tietoa.

Luetko yleensä yleisö­nosaston kirjoituksia? Miten erotat toisistaan uutisen (tosiasiat) ja mieli­pidekirjoituksen? Onko jokin lukemasi mieli­pide saanut sinut näkemään asiat uudella tavalla?

Lisätietoa:

Mieli­piteet, kokemukset ja puheenvuorot rikastavat yhteiskunnallista keskustelua ja auttavat ymmärtämään erilaisten ihmisten elämää. On kuitenkin tärkeää erottaa toisistaan fakta (tutkittu, todennettu tieto) ja mieli­pide (henkilökohtainen näkemys, kokemus tai arvio). Mieli­pidekirjoitukset, kuten yleisö­nosastokirjoitukset ja kolumnit, tarjoavat tärkeitä näkökulmia ja herättävät ajatuksia, mutta ne eivät sellaisenaan ole puolueetonta uutistietoa. Elämä­kokemus auttaa vertailemaan erilaisia mieli­piteitä ja tunnistamaan rakentavan keskustelun.

MINÄ TOIMIJANA

(Keskustelu, osallistuminen, vuorovaikutus, sisällön tuottaminen, jakaminen ja vaikuttaminen)

28. Minulla on hyvät valmiudet toimia aktiivisesti verkossa.

Osallistutko verkossa keskusteluihin ja sisällön luomiseen, vai seuraatko mieluummin muiden tekemisiä? Mitä taitoja sinulla jo on verkossa toimimiseen, ja mitä haluaisit vielä oppia?

Lisätietoa:

Verkkokeskustelut ovat hyvä keino kehittää omaa ajattelua ja oppia uutta. Verkossa voi toimia eri tavoin: toiset lukevat ja seuraavat mieluiten muiden ajatuksia, kun taas toiset aloittavat keskusteluja ja tuottavat itse sisältöä, kuten tekstejä tai kuvia. Molemmat tavat ovat yhtä arvokkaita. Verkossa toimiessa ei-aktiivisen toimijan vastakohta ei ole lukija tai seurailija, vaan henkilö, joka ei halua käyttää verkkoa ollenkaan.

Hyviin verkkovalmiuksiin kuuluu kyky viestiä asiallisesti, ymmärtää julkisen ja yksityisen viestinnän ero sekä hahmottaa palveluiden toimintatapoja. Myös luotettavan tiedon etsiminen ja arviointi auttavat toimimaan verkossa varmemmin.

29. Kuvaan mielelläni arkeani ja jaan kuvia tai videoita muille.

Millaisia asioita sinusta on mukava kuvata arjessasi? Kenelle tai missä kanavissa jaat ottamiasi kuvia? Kysytkö muilta luvan ennen kuin jaat kuvia, joissa he esiintyvät?

Lisätietoa:

Valokuvaus ja videointi ovat hieno tapa tallettaa muistoja ja ilmaista itseään. Älylaitteiden myötä kynnys kuvien ottamiseen ja jakamiseen on madaltunut. Digitaaliseen kuvien jakamiseen liittyy kuitenkin myös pelisääntöjä: toisista ihmisistä otettujen kuvien jakamiseen julkisesti tai ryhmissä pitää aina kysyä lupa kuvattavalta. Kuvien jakamisessa on hyvä huomioida myös oma yksityisyys, kaikkia arkisia yksityiskohtia ei tarvitse näyttää ulkopuolisille.

30. Käytän digitaalisia sovelluksia pitääkseni yhteyttä läheisiini ja ystäviini.

Mitä sovelluksia käytät yhteydenpitoon? Miten digitaalinen yhteydenpito voi täydentää tai korvata kasvokkain tapaamisia? Miltä tuntuu saada viestejä tai kuvia arjesta läheisiltäsi?

Lisätietoa:

Digitaaliset viestintävälineet (kuten WhatsApp, videopuhelut ja sähköposti) ovat madaltaneet kynnystä arjen yhteydenpitoon erityisesti silloin, kun välimatkat ovat pitkiä tai liikkuminen on haastavaa. Kuvat, ääniviestit ja lyhyet ilmoitukset tuovat läheiset osaksi jokapäiväistä elämää. Digitaalinen yhteydenpito toimii erinomaisena vaihtoehtona arjen ilojen jakamisessa.

31. Olen kohdannut netissä kiusaamista tai ilkeyttä.

Oletko itse kokenut netissä kiusaamista? Oletko puuttunut kohtaamaasi epäasialliseen kirjoitteluun? Millä tavoilla ikävään keskusteluun voisi puuttua?

Lisätietoa:

Kiusaaminen ei ole sidoksissa ikään tai paikkaan. Kiusaamista kohtaavat ja kokevat kaiken ikäiset. Verkossa kiusaamiseen puuttumiseen voi olla matalampi kynnys ja siihen on käytettävissä erilaisia keinoja (kuten viestien ilmoittaminen ylläpidolle tai käyttäjän estäminen). Ajattelematonta kirjoittelua on myös paljon, mutta sen alkusyyinä ei ole kiusaaminen. Eri mieltä oleminen koetaan helposti kiusaamiseksi, vaikka kysymys on keskustelutaidoista.

32. En kaipaa eri näkökulmia asioihin.

Millaisesta näkökulmasta yleensä tarkastelet asioita? Kenen muun näkökulmasta tarkastelet asioita? Milloin voisit vaihtaa näkökulman johonkin toiseen?

Lisätietoa:

Joskus voi tulla tunne, että oma tuttu näkökulma riittää. Näkökulmamme muodostuu kokemuksestamme, tiedoistamme ja tavastamme tarkastella maailmaa. Monessa asiassa kuitenkin näkökulman vaihtaminen tuo laajempaa tietoa. Jos asiaa tarkastelee useammasta näkökulmasta, pystyy siitä tekemään paremmin perusteltuja päätöksiä. Tiedon lähteet ovat näkökulmien muutoksessa keskeisessä roolissa. Erilaisia lähteitä vertailemalla saa asioista monipuolisempaa tietoa. Tieto voi olla myös eri muodossa: videoina, kuvina, haastatteluina tai vaikka artikkeleina.

33. En uskalla kertoa mielipidettäni verkossa.

Millaisista aiheista sinusta on helppoa tai tärkeää sanoa oma mielipiteesi? Mikä saisi sinut osallistumaan keskusteluun tai kommentoimaan verkossa? Miten toimitaisit tai miltä sinusta tuntuisi, jos joku kommentoisi mielipidettäsi ilkeästi?

Lisätietoa:

Oman mielipiteen esittämiseen voi olla korkea kynnyks, varsinkin verkossa. Muiden reaktioita ja kommentteja voidaan pelätä. Toisaalta ihmisellä saattaa olla rohkeutta kommentoida asioita matalalla kynnyksellä, kun kokee hänellä olevan asiasta sanottavaa. Aktiivisen toimijan roolin ottaminen verkossa voi olla sidoksissa ennako-odotuksiin millaisen reaktion muilta saa. Toisinaan verkkokeskusteluissa voi kohdata asiatonta kohtelua, kiusaamista ja väärinymmärtämistä. Tällöin omat tunteet voivat nousta pintaan ja saattaa kirjoittaa asioita, joita ei muuten tarkoittaisi.

34. Voin vaikuttaa minulle tärkeisiin asioihin.

Oletko osallistunut verkkoadresseihin tai kuntalaisaloitteisiin? Tuletko kuulluksi digitaalisissa vaikuttamisen kanavissa? Miten verkko voisi toimia paremmin ikäihmisten äänenkannattajana?

Lisätietoa:

Netti on tuonut uusia keinoja yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Kuntalaisaloitteet, verkkoadressit, kansalaisaloitteet sekä järjestöjen ja kunnan kyselyt ovat esimerkkejä kanavista, joissa oma-aloitteinen vaikuttaminen on mahdollista kotisohvalta käsin. Ikäihmisillä on paljon arvokasta kokemusta ja näkemystä siitä, miten yhteiskuntaa ja lähipalveluita pitäisi kehittää. Verkon kautta järjestäytynyt ikäihmisten ääni voi olla erittäin painava päättäjien suuntaan.

35. Pohdin, miten tekoäly ja digitaalisuus vaikuttavat tulevaisuudessa arkeeni.

Mitkä tulevaisuuden digitaaliset asiat herättävät sinussa toivoa tai uteliaisuutta? Entä mikä tulevaisuuden kehityksessä huolestuttaa? Millaista tukea ikäihmiset tarvitsevat pysyäksensä mukana muutoksessa?

Lisätietoa:

Tulevaisuuden pohtiminen ja muutosvauhdin miettiminen on osa ajassa elämistä. Teknologia muuttaa sosiaali- ja terveyspalveluita, liikkumista, asumista ja viestintää. Tulevaisuuden digitaalisuus voi tuoda mukanaan helpotuksia (kuten etävastaanotot, älykkään kodin apuvälineet ja sujuvamman

asioinnin), mutta se voi myös huolestuttaa. Tärkeintä on varmistaa, että ikäihmiset saavat äänensä kuuluviin tulevaisuuden palveluita suunniteltaessa ja että oppimisen tuki säilyy läpi elämän.

36. Minäkin voin tuottaa ja jakaa tietoa.

Kuka saa nykypäivänä tuottaa tietoa? Millaista tietoa, kokemusta tai osaamista sinä voisit jakaa muille? Mikä olisi sinulle luonteva kanava jakaa tietoa?

Lisätietoa:

Tiedontuottaja-termi voi tuntua oudolta. Sillä tarkoitetaan ketä tahansa, jolla on tietoa asiasta ja hän jakaa sitä erityisesti verkon kautta muille. Tiedon tuottamista voi olla vaikka pitsinnypläyksen alkeista tehty video tai nettisivujen ylläpitäminen yhdistykselle. Kaikkien ei myöskään tarvitse olla tiedontuottajia.